

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Навчально-науковий інститут педагогіки
Кафедра педагогіки

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»

на тему: «Формування інтелектуальних вмінь учнів початкової школи засобами
етнодидактичної гри»

Виконала:

студентка VI курсу, 61 групи
напряму підготовки 8.01010201

Початкова освіта
денної форми навчання

Іщук Олена Сергіївна

Керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент, професор кафедри педагогіки
Березюк Олена Станіславівна

Рецензент: кандидат педагогічних
наук,
доцент кафедри «Сестринська справа»
КВНЗ «Житомирський інститут медсестринства»

Шигонська Н.В.

«Допущено до захисту»

*Завідувач кафедри: доктор педагогічних наук, професор Антонова Олена
Євгенівна*

(підпис)

«____» _____ 2015 року

Житомир – 2015 рік

Зміст

Вступ.....	3
РОЗДІЛ 1. Проблема інтелектуального розвитку учня в народній літературі	
1.1.Формування інтелектуальних вмінь учнів початкової школи в педагогічному процесі.....	7
1.2.Аналіз базових понять дослідження.....	15
1.3. Дидактичні умови формування інтелектуальних вмінь учня початкової школи.....	21
Висновки до першого розділу.....	32
РОЗДІЛ2. Експериментальна перевірка методики у формуванні інтелектуальних умінь молодшого школяра засобами етнодидактичної гри	
2.1. Стан сформованості інтелектуальних умінь учня.....	34
2.2. Формування інтелектуальних умінь учнів початкової школи засобами етнодидактичної гри. Етнодидактична гра як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів початкової школи	45
2.3.Педагогічна технологія у формуванні інтелектуальних вмінь учнів початкової школи.....	60
Висновки до другого розділу.....	67
Загальні висновки.....	69
Додатки.....	71
Список використаної літератури.....	90

Вступ

Дослідження психологів, педагогів, фізіологів дають можливість з'ясувати механізми створення та функціонування операційних знарядь інтелекту особистості й обґрунтувати дидактичні умови реалізації навчально-пізнавальної діяльності учнів сучасної загальноосвітньої школи.

Прихильниками системи інтелектуального розвитку в процесі навчання були відомі педагоги минулого: Платон, Аристотель, Я.-А.Коменський, Дж.Локк, Й.Ф.Герберт, Й.Песталоцці, М.І.Пирогов, Ж.Ж.Руссо, Г.С.Сковорода, В.О.Сухомлинський, К.Д.Ушинський та інші.

В окремих дослідженнях сучасних психологів та педагогів Л.С.Виготського, С.Л.Рубінштейна, Г.С.Костюка, О.М.Леонтєва, В.В.Давидова, Л.В.Занкова, Б.Д.Ельконіна, Ж.Піаже, О.Я.Савченко, В.О.Сухомлинського, І.Я.Лернера, В.Ф.Паламарчук розкриті основні процеси та рушійні сили розумового розвитку, подаються загальні вимоги до організації процесу навчання. Автори довели, що інтелектуальний розвиток є неперервним процесом, який здійснюється на заняттях, у розв'язанні навчальних і життєвих ситуаціях. Інтенсивніше цей процес проходить під час активного засвоєння та творчого використання знань, умінь та навичок.

Формування інтелектуальних вмінь школярів звертається до особистості дитини спрямовані в її розвитку найкращих якостей.

Кожен період життя та розвитку дитини характеризується певним провідним видом діяльності.

На початку молодшого шкільного віку ігрова діяльність не втрачає своєї ролі, але утримання і напрям гри змінюється.

Молодшими школярами вважають дітей віком від 6-7 до 10-11 років, які навчаються у 1-4 класах сучасної школи. Цей віковий період завершує етап дитинства. Опановуючи новий для себе вид діяльності — навчання, молодші школярі ще багато часу й енергії віддають грі. У цих видах діяльності розгортаються їх стосунки з ровесниками і дорослими,

особистісне психічне життя і психічний розвиток, формуються психічні новоутворення, завдяки чому діти виходять на новий рівень пізнання світу і самопізнання, відкривають нові власні можливості і перспективи. Молодший шкільний вік -це вік формування почуттів і моральної поведінки.

У зв'язку з цим особливе значення мають ігрові форми навчання, зокрема, етнодидактичні ігри.

Етнодидактичні ігри дають можливість розвивати у учнів довільність таких процесів, як увага і пам'ять. Ігрові завдання позитивно впливають в розвитку кмітливості, винахідливості. Багато ігор вимагають не лише розумових, а й вольових зусиль: організованості, витримки, вміння дотримуватися правил гри.

Зауважимо, що у грі учні охоче долають труднощі, розвивають вміння аналізувати й оцінювати свої вчинки й можливості.

Етнодидактична гра є способом виховання розумової активності дітей, вона активізує психічні процеси, викликає в учнів жвавий інтерес до процесу пізнання, супроводжується емоціями радості, подиву, іноді безпосереднього, веселого і доброзичливого сміху. У ньому діти охоче долають значні труднощі, тренують свої сили, розвивають здібності й уміння. Вона допомагає зробити будь-який навчальний матеріал захоплюючим, викликає в учнів глибоке задоволення, створює радісне робоче настрій, полегшує процес засвоєння знань.

Усе це визначило **актуальність** обраної теми дослідження: «Формування інтелектуальних вмінь учнів початкової школи засобами етнодидактичної гри»

Об'єкт дослідження: процес формування інтелектуальних вмінь учнів початкової школи засобами етнодидактичної гри.

Предмет дослідження: педагогічні умови формування інтелектуальних вмінь учнів початкової школи засобами етнодидактичної гри.

Мета дослідження: полягає у теоретичному обґрунтуванні та

експериментальній перевірці педагогічних умов формування інтелектуальних вмінь учнів початкової школи засобами етнодидактичної гри.

Відповідно до мети визначені наступні **завдання дослідження:**

1. Проаналізувати стан досліджуваної проблеми в педагогічній теорії та практиці.
2. Розкрити зміст, структуру та методи формування інтелектуальних вмінь учнів початкової школи засобами етнодидактичної гри.
3. Визначити критерії та показники рівнів сформованості інтелектуальних вмінь учнів початкової школи.
4. Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування інтелектуальних вмінь учнів початкової школи засобами етнодидактичної гри.

Для вирішення поставлених завдань використовувались такі **методи дослідження: теоретичні** – аналіз, синтез, осмислення й узагальнення філософської, психолого-педагогічної літератури, педагогічної літератури з даної проблеми; аналіз та узагальнення досвіду педагогів-практиків; **емпіричні** - бесіда; опитування; анкетування; педагогічне спостереження; самоспостереження; аналіз творчих робіт для дослідження рівня сформованості естетичних цінностей; констатуючий педагогічний експеримент; аналіз власного досвіду роботи.

Експериментальна база дослідження: експериментальна робота виконувалась на базі Баранівської загальноосвітньої школи I-III ступенів №2 ім.Ольги Сябрук в м.Баранівка, Баранівського району, Житомирської області. В експериментальній роботі на різних етапах брали участь 50 учні в та 2 вчителя.

Теоретичне

значення:

- уточнено базово-категоріальне поняття з проблеми дослідження, а саме, поняття „інтелектуальні вміння”, „вміння”, „інтелект”, „педагогічна технологія”, „молодший школяр”, „молодший шкільний вік”;

- визначено критерії та рівні сформованості інтелектуальних вмінь учнів;

-обґрунтовано навчально-методичне забезпечення формування інтелектуальних вмінь учнів початкової школи засобами етнодидактичної гри.

Практичне значення полягає у розробці конкретних науково-методичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення процесу формування інтелектуальних вмінь учнів початкової школи засобами етнодидактичної гри.

Апробація результатів дослідження. Приймала участь в науково-практичній конференції „Професійна підготовка фахівців у системі неперервної освіти”. Маю одну публікацію з проблеми дослідження „Формування інтелектуальних вмінь учнів початкової школи засобами етнодидактичної гри”/ збірник наукових праць / за заг.ред. д.п.н., проф.С,С,Вітвицької, к.п.н., доц. Н,М,Мирончук.-Житомир: ФОП Левковець, 2015.-308с..

Структура та обсяг роботи. Робота має таку структуру: вступ, два розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел (найменувань), 5 додатків, 5 таблиць. Загальний обсяг роботи - 96сторінок.

ВИСНОВКИ

1. У процесі аналізу історичних, педагогічних, психологічних, філософських джерел та наукової літератури ми виявили, що проблема формування інтелектуальних вмінь постійно перебувала у сфері досліджень педагогіки. Аналізуючи філософську, психолого-педагогічну літературу з проблеми дослідження, ми визначили, що інтелектуальні вміння – це основа інтелектуального розвитку, в свою чергу інтелектуальний розвиток – еволюція людства. Було зазначено, що процес формування інтелектуальних умінь відбувається за умов забезпечення таких складових: врахування психолого-педагогічних закономірностей мислення школяра; врахування особливостей змісту загальної середньої освіти щодо навчального матеріалу; поєднання інноваційних і традиційних форм і методів навчальної взаємодії школярів; проблематизація навчального процесу викладання предметів; інтегрований підхід до викладання предметів. Процес формування інтелектуальних вмінь в учнів розглядається як складне педагогічне явище. Нами було встановлено, що важливим у формуванні інтелектуального розвитку є саме розвиток інтелектуальних умінь.

Ми визначили інтелектуальні вміння за блоковою структурою:

I. Блок «інформаційні вміння»: аналізувати і виділяти головне, класифікувати, порівнювати.

II. Блок «реконструктивно-варіативні вміння»: шукати аналогії, узагальнювати та систематизувати, конкретизувати.

III. Блок «творчі вміння»: встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, прогнозувати перебіг подій.

2. Нами було зазначено, що формування інтелектуальних умінь є довготривалим та цілеспрямованим процесом, який здійснюється за допомогою певних педагогічних технологій навчання. Педагогічна технологія визначається, як системне та послідовне здійснення на практиці

навчально-виховного процесу, що ґрунтується на постановці конкретних педагогічних завдань з адекватними формами та засобами їх здійснення. В теорії та практиці роботи школи існує багато варіантів технологій навчально-виховного процесу.

Також нами було визначено основні критерії сформованості інтелектуальних вмінь учнів: спрямованість школярів, ступінь складності інтелектуальних умінь, рівень знань, рівень самостійності; та відповідні до них показники та виділено три рівні сформованості інтелектуальних умінь: високий; достатній; середній; низький.

Для перевірки формування інтелектуальних вмінь учнів початкової школи засобом етнодидактичної гри були виділені експериментальні та контрольні групи учнів 3-4х класів.

При проведенні експериментальної роботи ставили за мету: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування інтелектуальних вмінь учнів початкової школи засобами етнодидактичної гри.

Отже, завдання виконані, мета досягнута.

Список використаної літератури

1. Антологія педагогічної думки. Василь Олександрович Сухомлинський // Початкова освіта. - 2007. - № 4. - Вкладка. - С.4
2. Андреев В.И. Эвристическое программирование учебно-исследовательской деятельности. - М.: Высшая школа, 1981. - 240с.
3. Баяк АФ. Педагогічний словник / А.Ф. Бакж, М.І. Голдованський. Г.В. Поташнікова - Хмельницький: Вид-во Хмельницького Центру ДМСУ, 2006. - 93 с.
4. Барабаш О. Організація групової роботи на уроках української мови та математики // Початкова освіта. - 2007. - № 33-34. - С.6.
5. Башманівський О.Л. Формування інтелектуальних умінь у процесі навчання предметів мовно-літературного циклу// Вид-во ЖДУ ім. І. Франка Житомир 2010
6. Березюк О.С. Дидактичне моделювання як засіб особистісно - зорієнтованого навчання // Вісник ЖДУ. - 2005. - № 24. - С. 137 - 140.
7. Бех І.Д. Особистісно - зорієнтоване виховання. - К.: - 1998. - 204 с.
8. Беспалько В.П. «Складові педагогічної технології». М. Педагогіка, 1989р.
9. Бондар О.А. Пропонуємо нові форми // Освіта. - 2006. - № 19. - С.3
10. Бондар В.І. Дидактика. - К.:Либідь, 2005. - 264 с.
11. Варій М. Й. Психологія. К.: - 2007. - С. 110-112.
12. Ващенко Г.Г. Загальні методи навчання. Підручник для педагогів. - К.: Українська видавнича спілка, 1997. - С. 15-83.
13. Воробйова С. Дидактична гра в процесі навчання / С, Воробйова // Рідна школа. -2002. -№10. - С.46-48.
14. Волкова Н.П. Педагогіка: Навч. посібник. - К.: - 2001. С. 484 - 511.
15. Гайштут О. Інтелектуальна мозаїка // Психолог. № 2, 2005. Вкладка.-8с.
16. Давидов В. «Проблеми розвиваючого навчання» 1986 р,
17. Державна національна програма „Освіта” (Україна ХХІ століття). - С.6
18. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. К.: Академвидав,

2004.-С . 7 - 10,21,68, 56, 247-248.

19. Эльконин Д.Б. Диагностика учебной деятельности и интеллектуального развития детей: Сборник научных трудов / АПН, НИИ общ. педагогики; под редакцией Д.Б. Эльконина, А.Л. Венгера. - М.: НИИОПП, 1981. - 157 с.

20. Заброцький М.М. Основи вікової психології. Навчальний посібник. - Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2008. — 112 с.

21. Заєць Я.М., Вартабедян Л.В., Оношкін О.П. Уроки рідної мови . Зклас. Посібник для вчителя. - Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2004. - 336с.

22. Зайченко І.В. Деякі проблеми розвитку української національної школи в педагогічній спадщині С. Русової // Вісник акад. пед. наук України. -1993- № 1. -С .45.

23. Закон України „ Про загальну середню освіту”. - С. 3.

24. Землянська В. Технологічний підхід до вивчення освітньої галузі „Математика” у початкових класах // Початкова школа. - 2007. - № 10.- С.54.

25. Інтелектуальні ігри на уроках української мови та літератури / Упорядник

К.Ю.Голобородько. -Х.: Вид. група «Основа», 2006.

26. Ільяницька Л.С. Ігрові проблемні ситуації. // Школа. - 2004.- №7. - С. 27-28.

27. Інтерактивні технології навчання: Теорія, досвід: метод, посіб. Авт. - уклад.: О.Пометун, Л.Пироженко. - К.: А.П.Н., 2002. - С. 50.

28. Коменский Я. - А. Великая дидактика // Изб. пед. соч.: В 2 т. - М., 1982. - Т.1 -6 5 6 с ..

30. Красіна Г. Проектна діяльність молодших школярів // Рідна школа. - 2005. Березень. - С. 23.

31. Кремень В. Особистісно - розвивальне навчання як науковий пріоритет // Рідна школа. - 1998. - № 11. - С. 53 - 57.

32. Коба Л. Різноманітні домашні завдання з української мови для 3 класу // Початкова школа. -2008. -№ 1 .-С . 16-21.

33. Комар О. Інтерактивні технології - технології співпраці // Початкова школа. - 2004. - № 9. - С. 5.
34. Концепція загальної середньої освіти 12- річної загальноосвітньої школи// Педагогічна газета. - 2000. - № 9.
35. Коробко С., Коробко О. Робота психолога з молодшими школярами: Методичний посібник. - К.: Літера, 2006. - 416с.
36. Король М.С., Осьодло В.І. Психодіагностика: Навч. посібник. - К.: Ельга, Ніка- Центр, 2005. - С.137.
37. Кочина Л.П., Листопад Н.П. Математика. 3 клас. Підручник для середньої загальноосвітньої школи. -К .: Література, 2003. - 176с.
38. Ларнер И.Я. Проблемное обучение. - М.: Знания, 1980. - 86 с.
39. Левківський М.В. Історія педагогіки: Навчально - методичний посібник- К. :-2 0 0 6 .-С . 13-317.
40. Лозова В і . Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник - Харків: ХДіУ, 1997. - 338 с.
41. Логачевська С. Диференціація - одна із інтерактивних технологій навчання молодшого школяра // Початкова школа. - 2006. - № 19. - С. 18.
42. Любар О.О., Стельмахович М.Г. Історія української школи і педагогіки. К .:- 2003.- С . 318-323.
43. Макарова Т.В. Педагогические теории, системы и технологии обучения: Учебное пособие. - Киров: Изд - во ВГПУ, 1997. - С.36.
44. Максимюк С.П. Педагогіка: Навч. посібник. - К.: Кондор, 2005. - С.103.
45. Марховська І. Комплекс розвивальних вправ для уроків української мови і читання // Початкова школа. - 2007. - № 10. - С. 15 -18 .
46. Матюшкин А.М. Проблемные ситуации в мышлении и обучении. - М.: Педагогика, 1972. - 203 с.
47. Махмутов М.И. Теория и практика проблемного обучения. - Казань: Татарское книжн. изд-во, 1972. - 551 с.
48. Махмутов М.И. Теория проблемного обучения в школе.- М.: -1997.- С.6.

49. Медведик О. Проблемно - пошукові ситуації на уроках як мотиваційний компонент // Початкова школа. - 2007. - № 4. - С. 5 - 6.
50. Митник О. Творчі завдання як засіб формування інтелектуальної культури молодшого школяра. // Початкова школа. - 2005. - № 12. - С. 6.
51. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: Навчальний посібник. К.: - 2003. - С. 589.
52. Момот Л.Л. Проблемно - пошукові методи навчання в школі. - К.: Радянська школа, 1984. - 63 с.
53. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навчальний посібник. - К.: Вища школа, 1998. - 479 с.
54. Навчання і виховання учнів. Упорядник Савченко О.Я. Методичний посібник для вчителя. К. : - 2005. - С. 12.
55. Нагрибельна І., Мала О. Використання проблемних ситуацій на уроках української мови // Початкова школа. - 2007. - №3.-С. 12-13.
56. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. - К.: Шкільний світ, 2001. - 22 с.
57. Несух Ю. Розвиток пізнавальних процесів дітей молодшого шкільного віку // Психолог. - 2004. - № 9. - С. 3 - 5.
58. Новиченко О. З досвіду використання інтерактивних технологій // Початкова освіта. - 2007. - № 41.-С. 4-5.
60. Опевич О. Дидактична гра - шлях до підвищення якості навчання і виховання учнів. .Анотація досвіду//Нова педагогічна думка. - 2005. - №1. - С.83.
61. Оношкін О.П., Заєць Я.М. Уроки рідної мови. 4клас. Посібник для вчителя. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2005. - 334с.
62. Онищук В.А. Урок в современной школе. - М.: Просвещение, 1981. - 183с.
63. Онищук В. О. Функції і структура методів навчання. - К., 1979.- с. 159.
64. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. За ред.. Пехоти О.М. - К.: А.С.К.,2001.-256 с.

65. Осадчук Р.І. Дидактичні ігри у навчальному процесі школи. // Педагогіка і психологія. - 1996. - № 4 - С. 102 - 110.
66. Палтишев М. Педагогічна майстерність // Завуч. - 2001. - № 17- 18. - С. 22-35.
67. Падалко О.С., Нісімчук А.М. та ін.. Педагогічні технології: Навч. посіб. К.:Укр.. енциклопедія, 1995. - С . 36,128 -131
68. Паламарчук В.Ф. Як виростити інтелектуала: Посібник для вчителів та керівників шкіл / Б.Є.Будний (гол. ред.); Ін-т педагогіки АПН України. - Т.: Навч. книга. - Богдан, 2000. - 151 с.
69. Педагогіка / За ред. Г. Нойнера, Ю.К. Бабанського. - М.: Педагогіка, 1984. - 238 с.
70. Педагогіка / За ред. М. Д. Ярмаченка. - Підр. для студентів педагогічних інститутів і університетів.- К.: Вища школа, 1986. - 542 с.
71. Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических институтов / Ю. К. Бабанский, В. А. Слостенин, Н. А. Сорокин и др.; Под ред. - Ю. К. Бабанского. - 2-е изд., доп. и перераб. - М. Просвещение, 1988.- 479 с.
72. Педагогічні інновації в сучасній школі. - К.: - Освіта, 1994.
73. Перспективні освітні технології. Науково - методичний посібник / За заг. ред. Г.С.Сизоненко. - К.: Гопак, 2000.
74. Перспективні педагогічні технології в шкільній освіті. Підг. БондарС.П., Момот Л.Л., Липова А.А., Головка Н.І. - Рівне: „Теніс”, 2003. - 200 с.
75. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання // Відкритий урок. - 2003. - № 3, 4.
76. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Науково - методичний посібник. - К.: А.С.К., 2005. - 192с.
77. Практикум з педагогіки. Навчальний посібник: Видання 2-ге, доповнене і перероблене / За заг. ред.. О.А.Дубасенюк, А.В.Іванченка - Житомир: Житомир, держ. пед. ун-т., 2002. - 483с.
78. Психологічна енциклопедія. К.: - 2006. - С. 156 - 157, 306.

79. Психология воспитания / А.Д.Грибанов, В.К.Калиненко, Л.М.Кларина и др./ Под ред. В.А.Петровского. - М.: Аспект Пресс, 1995. - 152с.
80. Психологія молодшого школяра // Початкова освіта. - 2002.- №42. - С.4
81. Розумові здібності дитини. Психологічний інструментарій. К.: - 2004. - С. 21-22.
82. Руссо Ж. - Ж. И др. Педагогическое наследие. - М. : - 1987.-С.230.
83. Русова С.Ф. Вибрані педагогічні твори: У 2 кн. / За ред. О.С.Коваленко; упоряд. О.С.Коваленко, І.М.Пінчук. - К.: Либідь, 1997. - Кн. 1-2. - 609 с.
84. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи. - К.: Абрис, 1997. - 416 с.
85. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие.- М., Народное образование, 1998.
86. Семенюк Т. В. Таксономія педагогічних технологій // Педагогічна Житомирщина - 2001. - № 1. - С. 16-20.
87. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості вчителя: Навчальний посібник. - К.: ІСДОУ. - 1994. - 112 с.
88. Скрипченко О.В., Волинська Л.В. та інші. Загальна психологія. К.: - 2005. - С . 172.
89. Скрипченко О.В, Долинська Л.В., Огороднійчук З.В. та ін.. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. - К.: Просвіта, 2001. - С. 114 - 169.
90. Скрипченко О.В. Психологічний розвиток учнів. - К.: Радянська школа, 1974.- 104 с.
91. Смутьсон М.Л. Психологія розвитку інтелекту / Інститут психології ім. Г.С.Костюка АПН України. - К.: - 2001. - 274 с.
92. Сорока Г. І. Сучасні виховні системи та технології: навчально-методичний посібник для керівників шкіл, вчителів, класних керівників, вихователів, слухачів ІПО. -Харків: Веста: Видавництво „Ранок”, 2002. - 128 с.
93. Степанова О.А. Математика. І клас. Рівневі завдання. - Шепетівка: Аспект, 2005. - 96 с.

94. Стяглик Н. І . Нетрадиційні форми навчання та їх вплив на якість навчального процесу в школі. - Харків, 1994. - с. 26.
95. Сухомлинський В.О. Сто порад учителів: Про інтелектуальне життя вихованців. К.: Радянська школа, 1988. - С. 94.
96. Сухомлинський О.В. Вибрані твори у 5-ти томах. - К.: - 1976. -Т. 2. 718с.
97. Терлецька Л. Психологія дитинства: практикум. - К.: Главник, 2006. - 144с.
98. Турчанинова Ю. И. Обучение технике общения как средство повышения готовности студентов педвуза к профессиональной деятельности. - М, 1998-с.11.
99. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори. В 2-х т. Т.2. К.: Радянська школа, 1983. - С. 329.
100. Федоренко О. Майбутні генії і таланти. // Початкова школа. - 2006 - № 3.-С. 56.
101. Фіцула М.М. Педагогіка: Навч. посібник. - Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2004. - 190с.
102. Чошанов М. Что такое педагогическая технология? // Школьные технологии. - 1996. - №3 . - С. 10.
103. Шандрук С. Дослідження вербальних інтелекту і творчості учнів. // Рідна школа. - 1996. - № 4. - С. 76.
104. Шапар В. Психологічний тлумачний словник. Харків.-2004- С.168-179.
105. Щуркова Н. Е. Педагогическая технология (педагогическое воздействие в процессе воспитания школьников) - М., 1992.-е. 3.
106. Ягупов В.В. Педагогіка. Навчальний посібник. К.: - 2002. - С.318 - 319.
107. Якиманская И.С. Развивающее обучение. - М.: Педагогика, 1995.-144с.
108. Яременко Н. Клуб інтелектуальних ігор. К.: Шкільний світ, 2005 -128с.